

بررسی فقهی و حقوقی فعالیت باینری آپشن

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۴

۱۲۹ احمد رضا صفا*
مهدي افشار**

چکیده

باینری آپشن یک ابزار جدید در بازار مالی مشتقه و فضای مجازی است. با این ابزار فرد روند قیمت دارایی پایه را پیش‌بینی و برای یک دوره کوتاه مشخص به ظاهر آن را خریده یا می‌فروشد. اگر پیش‌بینی درست باشد برنده می‌شود؛ اما در صورت اشتباه، کل سرمایه‌اش را از دست می‌دهد. این پژوهش از نوع کاربردی و در موضوع‌شناسی، توصیفی و در مسائل فقهی از صنف تحلیلی است و به روش کتابخانه‌ای در جمع‌آوری اسناد پرداخته و در صدد اثبات ممنوعیت شرعی و قانونی باینری آپشن بر مبنای مشهور فقیهان است. در مقاله ضمن بررسی اجمالی قمار، اثبات شد که باینری آپشن یا قمار و حرام است و یا مصداق بازی با رهان بوده که طبق فتوای بیشتر فقیهان حرام است. البته بنا به نظر برخی تنها حرمت وضعی دارد. در هر صورت برنده مالک اموال نمی‌شود. همچنین باینری آپشن مصداق اکل مال به باطل و لاضرر بوده و شرعاً و عقلاً حرام است و به دلیل خروج ارز و زیان‌های اجتماعی نیز با مصالح ملی متناسب نیست. وبگاه‌های باینری آپشن نیز آلت قمار یا در حکم قمارخانه مجازی است. مشارکت در این وبگاه‌ها بدون شرط‌بندی نیز حکم بازی با آلت قمار بدون رهان را داشته و جایز نیست. بر همین اساس هرگونه فعالیت کارگزاری، طراحی و مدیریت وبگاه‌های باینری آپشن نیز از باب اعانه بر اثم، حرام و غیرقانونی است.

واژگان کلیدی: باینری آپشن، قمار، بازار مالی، غرر، ابزار مشتقه.

طبقه‌بندی JEL: G21, G20, G29, Z12

*. مدرس سطوح عالی حوزه علمیه و دانشگاه و دکتری علوم اقتصادی (نویسنده مسئول).

Email: ahmadrusa@yahoo.com.

** . دانشجوی دکتری قرآن و مدیریت، دانشگاه المصطفی، قم، ایران. Email: mtmh58521@gmail.com.

۱. مقدمه

باینری آپشن (Binaryoption) یکی از ابزارهای مشتقه در بازارهای نوین مالی می‌باشد. بنا به تعریف کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا، باینری آپشن نوعی قرارداد اختیار معامله (Option) است که بازده آن بستگی به بالا یا پایین آمدن قیمت یک دارایی خاص بوده و پس از دستیابی به آن موقعیت، دارنده اختیاری برای اعمال حق اختیار ندارد؛ زیرا باینری آپشن به‌طور خودکار اعمال می‌شوند. برخلاف سایر انواع حق اختیار معامله، یک باینری آپشن به دارنده، حق خرید یا فروش دارایی مشخص را نمی‌دهد. وقتی باینری آپشن منقضی شد، دارنده آن یا مقدار نقدی از پیش تعیین شده را برنده شده یا اصلاً هیچ چیز دریافت نکرده و بازنده می‌شود (SEC).

البته باینری آپشن به جفت‌ارزها (Currency Pair) در بازار فارکس محدود نبوده و در مورد ارز، طلا و نفت نیز می‌باشد. در حال حاضر افراد زیادی در سراسر دنیا درگیر معاملات باینری آپشن می‌باشند که خسارت‌های سنگینی را متحمل می‌گردند؛ از این رو در نقاطی مانند آمریکا، اتحادیه اروپا و استرالیا این ابزار غیرقانونی است. دلیل این امر را کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا در چند امر خلاصه کرده است:

۱. امتناع از بازپرداخت وجوه به مشتریان توسط کارگزاری‌ها؛
۲. سرقت اطلاعات هویتی و مالی افراد و سوءاستفاده از آن؛
۳. دستکاری نرم‌افزارهای معاملاتی برای باخت مشتری یا انقضا و تمدید خودسرانه معاملات جهت باخت مشتری (Ibid).

این پژوهش در پی تحلیل شرعی این پدیده نوظهور است تا تردیدهای موجود در این زمینه روشن و زمینه‌ساز مقابله دستگاه‌های مربوطه با این‌گونه معاملات گردد.

۲. پیشینه تحقیق

هرچند باینری آپشن به‌ظاهر نوعی از قراردادهای مشتقه است، اما در زمینه موضوع‌شناسی و بررسی فقهی در خصوص معامله باینری آپشن کاری انجام نشده و بیشتر آثار مربوط به بازار مشتقات یا فارکس است:

چگنی و موسوی (۱۳۹۸) در مقاله «قماربازی در فضای مجازی از نظر حقوق کیفری» ضمن بررسی قماربازی آنلاین، جرم بودن آن را در قانون بررسی کرده و اثبات می‌کند قوانین حقوقی ایران مانند ماده ۷۰۵ تا ۷۱۱ ق.م.ا.نمی‌تواند قابل تعمیم به قمار اینترنتی بوده و به لزوم تدوین قوانین مستقل تأکید می‌کند.

حاجی‌غیاثی‌فرد و نیکومرام (۱۳۹۸) در مقاله «آسیب‌شناسی مکانیزم انجام معاملات در بازار ارز جهانی (فارکس) و ارائه مدل پیشنهادی بازار متشکل ارزی مبتنی بر واقعیت اقتصادی کشور» به بررسی مکانیزم معاملات در بازار فارکس و معاملات مارجینی پرداخته است. در این تحقیق با تحلیل نظر فعالان این بازار مشخص شد معاملات مارجینی در بازار فارکس دارای ایرادات شرعی چون قمار و شرط‌بندی است.

طیبه، معینی و زمانی (۱۳۹۱) در مقاله «مدلسازی اجتناب‌ناپذیری زیان اکثریت معامله‌گران در بازار فارکس» با استفاده از نظریه فرایندهای تصادفی نشان می‌دهند زیان اکثریت معامله‌گران در بازار فارکس به لحاظ نظری و تجربی اجتناب‌ناپذیر است و اثبات می‌کند درصد زیان‌کنندگان با افزایش دفعات معامله و با افزایش شدت نوسان‌ها در نرخ تبادل ارزشها رابطه مستقیم دارد. افزایش حاشیه سود و اعتبار اهرمی نیز احتمال زیان معامله‌گران را افزایش می‌دهد.

صفا (۱۳۹۱) در پایان‌نامه «بررسی فقهی قراردادهای آتی، اختیار معامله و فروش استقرایی» به صورت مفصل به تحلیل فقهی قرارداد اختیار معامله پرداخته و قائل است که عقد اختیار معامله، بازی قماری نیست. همچنین مجرد احتمال یا خطر نیز سبب غرر نمی‌گردد؛ ولی اشاره‌ای به باینری آپشن نکرده است.

معصومی‌نیا (۱۳۸۷) در کتاب ابزارهای مشتقه بررسی فقهی و اقتصادی به بررسی فقهی قراردادهای آتی و اختیار معامله پرداخته است و اختیار معامله را خرید و فروش حق دانسته ولی در اینکه این حق قابل خرید و فروش است تشکیک و راه‌حلهایی چون شرط ابتدایی، جعاله و صلح را پیشنهاد داده، اما اشاره‌ای به باینری آپشن نکرده است.

بیشتر منابع خارجی در این زمینه همانند وبگاه‌های باینری آپشن تنها جهت آموزش این معامله به مبتدیان و تشویق آنان به فعالیت در این بازار است. در این نوشتارها دغدغه شرعی و حتی قانونی به چشم نمی‌خورد:

نویسنده	عنوان	توضیح
جیمز میندرز (۲۰۱۹)	The Money Maker Best Binary Options Trading Secrets	این کتاب به آموزش راه‌های موفقیت در معامله باینری آپشن به مبتدیان می‌پردازد.
نیل شارپ (۲۰۱۹)	The Advanced Options Trading Guide	این کتاب راهنمای کامل برای کسب درآمد با معاملات اختیارات، استراتژی‌های سرمایه‌گذاری مخفی در سهام، معاملات آتی، ETF و باینری است.
جیم داگلاس (۲۰۱۹)	Options Trading	این کتاب به توضیح روش‌های کسب درآمد از طریق بازار باینری می‌پردازد.
مارک گراهمن (۲۰۱۸)	Options Trading	این کتاب راهنمای کامل برای یادگیری اصول و روش‌های سرمایه‌گذاری در سهام، معاملات آتی، باینری و اوراق قرضه است.
ادوراد دورسی (۲۰۱۸)	Binary Options The Beginners Guide to Trade and Profit	نویسنده تجربه ده‌ساله خود را در زمینه معاملات باینری ارائه می‌دهد.
ادوراد جانسن (۲۰۱۷)	Binary Options	این کتاب خطرات و مزایا و استراتژی‌های باینری را برای مبتدیان آموزش می‌دهد.
جوردن سیکس (۲۰۱۶)	Binary Options	در این کتاب به توضیح باینری آپشن و انواع استراتژی‌های آن برای ورود بدان پرداخته است.
بری نورمن (۲۰۱۳)	The Binary Institute	این کتاب به توضیح باینری آپشن و روش‌های کسب درآمد از آن می‌پردازد.

منبع: ^۱(<https://bookauthority.org/books/new-binary-options-ebooks>)

^۱ این کتاب‌ها به صورت نشر الکترونیکی و به هدف ترغیب افراد به سمت این بازار است. با وجود این برای موضوع

شناسی این قرارداد بسیار مفید است.

امتیاز خاص این پژوهش تمرکز بر موضوع‌شناسی معاملات باینری آپشن است. همچنین بررسی فقهی آن با استناد به آیات، احادیث و نظرات فقیهان متأخر و متقدم می‌باشد که فاقد سابقه پژوهشی است.

فرضیه این تحقیق عبارت است از اینکه «بر مبنای مشهور فقیهان معاملات باینری آپشن مصداق قمار می‌باشد و تحت عناوین دیگر فقهی نیز مشروع نمی‌باشد».

این پژوهش از نوع کاربردی است و از جهت موضوع‌شناسی و تبیین معاملات باینری آپشن، توصیفی و در مسائل فقهی از صنف تحلیلی است.

۳. موضوع‌شناسی فعالیت باینری آپشن^۱

فقیه در مقام استنباط با دو عنصر موضوع و حکم روبه‌روست. موضوع در مرتبه پیش از حکم است. شناخت دقیق موضوع پیش‌نیاز اصلی برای صدور حکم است؛ به ویژه در مسائل جدید که شناخت دقیق زوایای آن بسیار مهم است.

باینری آپشن ترکیب دو کلمه باینری و آپشن است. باینری در ریاضیات به معنای نظام اعداد بر اساس صفر و یک است (Webster dictionary Merriam). در اینجا یک کنایه از برنده‌شدن و صفر کنایه از باختن است. آپشن (Option) نیز به معنی اختیار است و در اصطلاح قرارداد حق اختیار معامله است. در این قرارداد دارنده یا خریدار با پرداخت مبلغی حق فروش یا خرید دارایی پایه قرارداد را با قیمت توافقی در تاریخ معین و یا قبل از آن، از صادرکننده این قرارداد می‌خرد یا به او می‌فروشد بدون آنکه متعهد به این خرید یا فروش باشد (Hermans, 2017, p.240).

باینری آپشن یک ابزار جدید مالی مشتقه برای کسب درآمد در فضای مجازی است که از طریق پیش‌بینی قیمت جفت‌ارزهاست. اگر پیش‌بینی درست باشد نسبت به سرمایه

^۱ اطلاعات بخش موضوع‌شناسی بر اساس شواهد خارجی و برگرفته از وبگاه‌های معامله باینری آپشن است همچون:

<https://www.bestfxbrokers.com>;

<https://www.top10binary.com>;

<https://www.tradingpedia.com>.

گذاری انجام شده، سود به دست می آید؛ اما اگر پیش بینی اشتباه باشد کل سرمایه از دست می رود (Investopedia dictionary).

البته در معاملات باینری آپشن کاربر بیش از اصل سرمایه خود ضرر نمی کند. همچنین، بیش از مقدار سرمایه خود سود نمی کند؛ به عنوان مثال اگر دارایی پایه، مثل جفت ارز دلار-یورو (EUR/USD) با نرخ فعلی ۱,۲۹۳۱ دلار در ساعت ۱۱:۵۵ است. معامله گر پیش بینی می کند که این جفت ارز در پایان ۵ دقیقه یعنی ساعت ۱۲ به بالاتر از ۱,۲۹۳۱ می رسد. اگر پس از این ۵ دقیقه نرخ بالاتر از مبلغ تعیین برسد، پول اولیه به اضافه سود حاصله مثلاً ۶۵ درصد پول اولیه به دست می آورد؛ اما اگر به کمتر از ۱,۲۹۳۱ دلار برسد؛ مثلاً ۱,۲۹۲۹، کل سرمایه اش را از دست می دهد.

البته، باینری آپشن تنها محدود به جفت ارزها نبوده و شامل حوزه های دیگر چون طلا و نفت نیز می شود. فعالان در این بازار مزایای بسیاری چون بازدهی سریع، سود بالا، ریسک کم، تجارت بین المللی در هر نقطه و زمان را برای تجارت در باینری آپشن برمی شمارند.

۳-۱. مراحل انجام باینری آپشن

انجام معامله در بازار باینری آپشن نیازمند انجام پنج مرحله است:

۱. انتخاب کارگزار (Broker): معامله باینری آپشن از طریق کارگزار صورت می پذیرد. البته معامله گران ترجیح می دهند با بیش از یک کارگزار ارتباط داشته باشند.
۲. بازکردن حساب کاربری: معامله گر یک حساب سرمایه نزد کارگزاری باز می کند و مبالغ سرمایه ای را در آن واریز می کند. در بسیاری از کارگزاری ها، حداقل مبلغ سرمایه گذاری حدود ۱۰ تا ۲۵۰ دلار است.
۳. انتخاب موضوع معامله: معامله گر یک دارایی پایه مثل سهم یا جفت ارز را برای معامله انتخاب می کند. محبوب ترین جفت ارز در باینری آپشن، دلار - یورو است.
۴. تعیین مبلغ سرمایه گذاری: معامله گر باید مبلغ سرمایه گذاری خود را برای هر معامله مشخص کند.

۵. پیش‌بینی: معامله‌گر جهت قیمتی آن جفت‌ارز را پیش‌بینی می‌کند. در صورت پیش‌بینی افزایش قیمت، موقعیت خرید (CALL) و گرنه موقعیت فروش (PUT) را انتخاب می‌کند.

۶. سود و زیان معامله: مقدار سود برای هر معامله بسته به کارگزار و نوع قرارداد از ۶۵ تا ۱۰۰ درصد خواهد بود. زیان معامله نیز به میزان کل سرمایه معامله‌گر می‌باشد.

۱۴۵

۳-۲. انواع معامله‌گران در باینری آپشن

انواع معامله‌گران در باینری آپشن عبارت‌اند از:

۱. معامله‌گر (Trader) آنی (Scalper): این دسته در زمان‌های بسیار کوچک مثل یک تا پنج دقیقه معامله می‌کنند و ممکن است چند ده معامله در طول یک روز انجام دهند.

۲. روندنگرها (Momentum): معامله‌گرانی که به دنبال تغییر جهت قیمت‌هاست. روندنگر با استفاده از تکان‌ها و نشانگرها (Indicators) به دنبال نقطه‌ای است که بازار تغییر جهت خواهد داد. سعی معامله‌گر روندی (Trend) در شکار یک روند است. ابزار مورد علاقه‌شان نشانگر مکدی (MACD)، شاخص قدرت نسبی (RSI) و مووینگ اوریج‌ها (Moving Average) است.

۳. معامله‌گر محدوده (Range): این گروه با استفاده از کانال‌ها و سطوح حمایت و مقاومت قیمت سعی در پیش‌بینی حرکت بازار و کسب سود دارند.

۴. معامله‌گر نوسانی (Swing): معامله‌های این دسته از معامله‌گران، میان‌مدت و بین یک روز تا یک هفته است. این گروه به دنبال تغییر روندهای اساسی بوده و به تکان‌های موقتی بازار توجه نمی‌کنند.

۵. معامله‌گر شکست قیمتی (Break out): این دسته از معامله‌گران هنگامی که یک محدوده قیمتی شکسته شود، وارد معامله می‌شوند.

۶. معامله‌گر اصلاحی (Retracement): معامله‌گران اصلاحی منتظر اصلاح بازار یعنی تغییر جهت حرکت قیمت‌ها بین سطوح حمایتی و مقاومتی هستند.

۷. معامله‌گر بلندمدت (Position): این دسته با توجه به روندهای کلان اقتصادی به‌طور معمول بین یک ماه تا یک سال، اقدام به معامله می‌کنند.

۸. آربیتراژگر (Carry): این گروه با استفاده از تفاوت قیمت بین بازارهای مختلف اقدام به معامله و کسب سود می‌کنند.

۳-۳. انواع معامله باینری آپشن

برخی از مهم‌ترین انواع باینری آپشن عبارت است از:

۱. موقعیت خرید: موقعیت خرید در باینری آپشن در صورت پیش‌بینی افزایش قیمت در زمان مشخص است؛ مثلاً معامله‌گر ساعت ۱۲:۰۰ یک معامله خرید یک‌ساعته در قیمت ۱,۱ دلار برای هر سهم باز می‌کند که مقدار سرمایه ۱۰۰ دلار با نرخ ۸۵ درصد بازگشت سرمایه است. با بسته‌شدن موقعیت در ساعت ۱۳:۰۰، دو احتمال وجود دارد: الف) قیمت سهم بالاتر از ۱,۱ دلار بوده و معامله به سود می‌رسد. با توجه به ۸۵ درصد بازگشت سرمایه، معامله‌گر ۸۵ دلار سود خالص دارد.

ب) قیمت سهم ساعت ۱۳:۰۰ زیر ۱,۱ دلار بوده معامله‌گر ضرر کرده و تمام سرمایه (۱۰۰ دلار) را از دست می‌دهد.

۲. موقعیت فروش: معامله‌گر عکس حالت قبل، پیش‌بینی کاهش قیمت دارایی پایه را می‌کند؛ مثلاً معامله‌گر ساعت ۱۴:۳۰ یک معامله فروش نیم‌ساعته با سرمایه ۱۰۰ دلار و ۸۵ درصد بازگشت سرمایه باز می‌کند؛ یعنی معامله در ساعت ۱۵:۰۰ با قیمت ۱,۱ دلار برای هر سهم بسته خواهد شد. دو حالت امکان دارد:

الف) ساعت ۱۵:۰۰ قیمت سهم پایین‌تر از ۱,۱ دلار بوده و معامله‌گر ۸۵ دلار سود خالص دارد.

ب) قیمت سهم ساعت ۱۵:۰۰ بالای ۱,۱ دلار باشد. معامله‌گر ضرر کرده و ۱۰۰ دلار سرمایه را از دست می‌دهد.

۳. موقعیت تماس (One Touch): معامله‌گر پیش‌بینی می‌کند که قیمت دارایی در محدوده قیمت تعیین شده، قبل از پایان زمان معامله قرار می‌گیرد؛ برای مثال مقدار جفت‌ارز دلار - یورو در جمعه ۱,۲۵ است. موقعیت خرید یعنی قیمت تا ۶۰ دقیقه دیگر پیدا کرده و حداقل به ۱,۲۸ افزایش یابد. موقعیت فروش یعنی مقدار جفت‌ارز در طی ۶۰ دقیقه کاهش

می‌یابد تا به ۱,۲۲ برسد. در این صورت پیش‌بینی می‌شود قیمت بین این سطح قرار می‌گیرد.

۴. معامله عدم تماس (No Touch): این نوع معامله درست شبیه معامله تماس است. پیش‌بینی معامله‌گر این است که قبل از پایان زمان انقضای معامله، قیمت دارایی پایه از یک مرزی عبور نکند؛ برای مثال سهام ماکروسافت ۵۴۰ دلار است، پیش‌بینی معامله‌گر این است که قیمت از مرز ۶۲۰ دلار نمی‌گذرد. اگر قیمت به ۶۲۰ دلار در مدت‌زمان مشخص نرسد، معامله‌گر برنده است.

۵. معامله نردبان (Ladder): نردبان هم نوعی معامله باینری آپشن است که معامله‌گر انتظار دارد که قیمت دارای پایه قبل از پایان زمان معامله بالاتر یا پایین‌تر از مقداری که کارگزار معین کرده باشد. سود این معامله از ۱ تا ۵۰۰ درصد می‌باشد.

۶. معامله جفتی (Paired): معامله‌گر عملکرد نسبی دو دارایی مانند سهام دو شرکت مختلف را تا زمان خاصی پیش‌بینی و بر اساس آن باینری آپشن می‌بندد. اگر عملکرد مورد انتخابی بهتر بود، گرچه هر دو در حال سقوط بودند، برنده و گرنه بازنده است.

۳-۴. کارگزار در باینری آپشن

کارگزاران، معامله‌گران اصلی این بازار بوده که سرمایه‌گذار از طریق آنان در بازار فعالیت می‌کند. اعتبار و سطح امنیت این کارگزاری‌ها وابسته به مراجع و سازمان‌های بین‌المللی است که آنان را تأیید می‌کنند. انتخاب کارگزاری تأیید نشده‌ای که از هیچ قانون و مقرراتی پیروی نمی‌کند، ریسک بالایی دارد. انجمن تجارت آمریکا، شکایات فراوانی در این رابطه دریافت نموده است؛ از این رو به سرمایه‌گذاران در مورد باینری آپشن هشدار داده است (SEC).

۳-۵. نرخ بازگشت سرمایه (سود)

نرخ بازگشت سرمایه (سود) (Payout) بر اساس میزان سرمایه هر معامله، تعیین می‌شود؛ مثلاً اگر در سرمایه‌گذاری ۱۰۰ دلاری روی جفت‌ارز یورو - دلار، کارگزار پیشنهاد نرخ بازگشت سرمایه ۷۹ درصد را دهد، بدین معناست که با تحقق پیش‌بینی، سود خالص ۷۹ درصد آورده معامله‌گر می‌شود.

۱۰۰ دلار + ۷۹ دلار (۷۹ درصد از سرمایه اولیه) = ۱۷۹ دلار نرخ بازگشت سرمایه البته هر کارگزاری نرخ بازگشت سرمایه مخصوص به خود را دارد. به طور متوسط این نرخ در بین کارگزارها بین ۶۵ تا ۹۲ درصد می باشد.

عواملی که روی نرخ بازگشت سرمایه تأثیر می گذارد، عبارت اند از:

۱. بازاری که روی آن معامله می شود: در حالت معمول، بازارهایی که جریان نقدینگی کمتری دارد، درصد بازگشت سرمایه کمتر است.

۲. زمان انقضایی که انتخاب می شود: هرچه زمان انقضا طولانی تر باشد، درصد بازگشت سرمایه کمتر دارد.

۳. کارمزدی که کارگزار می گیرد: کارمزد کارگزاری ها بسیار متفاوت است. البته رقابت بین کارگزاری ها به دلیل افزایش آنها، سبب افزایش نرخ بازگشت سرمایه می گردد.

۴. معامله زودتر از موعد بسته شود: بسته به نوع معامله، کارگزار می تواند اجازه بستن معامله باینری آپشن را زودتر از موعد سررسید، دهد. در این صورت نرخ بازگشت سرمایه کاهش می یابد.

۳-۶. جمع بندی موضوع شناسی

در جمع بندی می توان گفت باینری آپشن یک ابزار جدید مالی مشتقه و روشی برای کسب درآمد از طریق پیش بینی و ریسک قیمتی یک دارایی پایه (سهام، جفت ارز و مانند آن) است. با پیش بینی درست، به میزان سرمایه، سود برده اما اگر پیش بینی اشتباه بود، کل سرمایه از دست می رود. در واقع هیچ تبادلی در باینری آپشن انجام نشده و تنها شرط بندی روی پیش بینی هاست؛ یعنی کارگزار در ازای پولی که از معامله گر دریافت کرده و به او اجازه و امکان پیش بینی افزایش و کاهش قیمت کالای پایه از قبیل سهام، طلا، فلزات و ارز را می دهد، در صورت تحقق پیش بینی، نرخ سود، به معامله گر پرداخته می شود و گرنه معامله گر کل سرمایه خود را یکجا می بازد.

کارگزار واسطه بین انجام معامله است و معامله گران از طریق آنان فعالیت می کنند. اعتبار و سطح امنیت این کارگزاری ها بسته به مراجع و سازمان های بین المللی است که آنان

را تأیید می‌کنند. انتخاب کارگزارانی که در هیچ سازمان و مراجع نظارتی بین‌المللی تأیید نشده و از هیچ قانون و مقرراتی پیروی نمی‌کنند، ریسک بالایی دارد.

نکته پایانی، عدم اطمینان نسبت به واقعی بودن اطلاعات در سایت‌های بائیری آپشن و کارگزاران است؛ لذا امکان کلاهبرداری و ارائه اطلاعات غیر صحیح در راستای تأمین منافع گروهی وجود دارد.

۴. بررسی فقهی بائیری آپشن

همان‌طور که مشخص شد، در بائیری آپشن هیچ تبادلی نبوده و تنها سودبری از طریق پیش‌بینی‌هاست. کارگزار در ازای کارمزد به معامله‌گر اجازه و امکان پیش‌بینی افزایش یا کاهش قیمت کالای پایه از قبیل سهام، طلا، فلزات و ارز را می‌دهد. در صورت تحقق پیش‌بینی، بنا بر نرخ سود، مبلغی را به معامله‌گر پرداخت می‌کند و در غیر این صورت معامله‌گر کل سرمایه خود را یکجا می‌بازد. در ادامه این فعالیت‌ها از جهات گوناگون از قبیل قمار، غرر، اکل مال به باطل، ضرر و مصلحت بررسی می‌شود.

۴-۱. قمار در بائیری آپشن

لغت‌شناسان در تعریف قمار دو گروه‌اند. جمعی در مفهوم قمار برد و باخت و گروگذاری را شرط دانسته (ابن‌منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۵، ص ۱۱۵) و برخی در آن برد و باخت را شرط نمی‌دانند (طریحی، ۱۴۱۶ق، ج ۳، ص ۵۴۷). مصباح‌المنیر نیز قمار را به معنای غلبه و پیروزی دانسته و برد و باخت را در آن شرط نمی‌داند (فیومی، ۱۴۲۵ق، ج ۲، ص ۵۱۵).

در اصطلاح نیز تعاریف مختلفی برای قمار گفته شده است.

محقق اردبیلی قمار را بازی با وسیله مخصوص قمار می‌داند (محقق اردبیلی، ۱۴۰۳ق، ص ۴۱).

محقق کرکی اصل قمار را رهن و گرو گذاشتن در بازی با آلات قمار می‌داند. به نظر ایشان بازی با آلات قمار بدون رهن و گرو نیز قمار است (کرکی، ۱۴۱۴ق، ج ۴، ص ۲۴).

شهید ثانی قمار را اعم از بازی با وسایل مخصوص قمار می‌داند (شهید ثانی، ۱۴۱۰ق،

ج ۳، ص ۲۱۶).

محقق نراقی برد و باخت را در قمار شرط دانسته اما لازم نمی‌داند که گرویی از سوی بازیگران باشد (نراقی، ۱۴۱۵ق، ج ۱۴، ص ۱۰۴).

به نظر صاحب جواهر اصل قمار، گرو نهادن بر بازی با آلات قمار و بازی با آلات قمار اگر همراه رهن و گرو نباشد، اشکالی ندارد (نجفی، ۱۴۰۴ق، ج ۲۲، ص ۱۰۹).

شیخ انصاری از برخی همچون جامع المقاصد حکایت می‌کند که مطلق بازی با آلات قمار ولو بدون رهن و گرو نیز قمار است و حتی برخی اصل قمار را مغالبه و برد و باخت می‌دانند و سپس بازی برای برد و باخت را چهارگونه تصویر می‌کند:

الف) بازی با وسیله قمار با گرویی این نوع بدون خلاف حرام است.

ب) بازی با اسباب قمار بدون گرویی که در قماربودن این قسم تردید است.

ج) بازی بدون اسباب قمار با گرویی در غیر اسب‌دوانی و تیراندازی که این قسم ظاهراً قمار و حرام است.

د) بازی بدون گرویی در غیر اسب‌دوانی و تیراندازی که در این قسم نیز اکثر قائل به تحریم شده‌اند (شیخ انصاری، ۱۴۱۱ق، ج ۱، ص ۳۷۱-۳۸۴).

از جمع‌بندی کلام فقها چنین برمی‌آید:

۱. اصل برد و باخت در صدق قمار شرط می‌باشد؛

۲. اگر برد و باخت با آلات معروف قمار همراه با گرو (رهن) باشد، یقیناً قمار محقق می‌گردد.

۳. در مواردی که آلات قمار یا رهن نباشد، بین فقیهان اختلاف است.

۴-۱-۱. دیدگاه فقیهان معاصر در مورد قمار

در جدول زیر نظر فقیهان معاصر جمع‌آوری شده است:

آیات عظام	بازی با آلات قمار با رهن	بازی با آلات قمار بدون رهن	شرط‌بندی با آلات غیر قمار با رهن	شرط‌بندی بدون آلات با رهن	شرط‌بندی وبگاهی
امام خمینی <small>علیه السلام</small>	حرام	حرام	حرام	-	-
امام خامنه‌ای	حرام	حرام	حرام	حرام وضعی	حرام وضعی

مکارم شیرازی	حرام	احتیاط واجب حرام	حرام	حرام	حرام
بهجت <small>رحمته الله</small>	حرام	احتیاط واجب حرام	حرام	-	حرام
سیستانی	حرام	احتیاط واجب حرام	حرام	حرام	حرام
وحید خراسانی	حرام	احتیاط واجب اکید حرام	حرام	حرام	حرام
نوری همدانی	حرام	حرام	حرام	حرام	حرام
شیرازی زنجانی	حرام	احتیاط واجب حرام	حرام	حرام	حرام
فاضل لنکرانی	حرام	حرام	حرام	-	-
صافی گلپایگانی	حرام	حرام	حرام	حرام	حرام
مظاهری	حرام	حرام	حرام	حرام	حرام
جوادی آملی	حرام	حرام	حرام	حرام	حرام

منبع: (افشار، ۱۳۹۹، ص ۷۹-۸۶).

۴-۱-۲. جمع بندی نظر فقیهان و تطبیق بر بائری آپشن

در جمع بندی چهار معیار فقهی برای تشخیص قمار وجود دارد:

۱. لعب یا بازی باشد: فعالیتی که صورت می گیرد در قالب یک مسابقه و بازی باشد.
۲. آلات قمار باشد: لعب باید با آلات قمار باشد و در حالتی که آلات قمار وجود نداشته باشد، صدق قمار مورد اختلاف فقیهان می باشد.
۳. رهان باشد: باید مال و گرویی ضمن فعالیت قمار و وجود داشته باشد.
۴. برد و باخت باشد: قمار باید به برد و باخت و برنده شدن یک نفر و باخت دیگران منتهی شود.

از معیارهای فوق آنچه در فعالیت های بائری آپشن مسلم است:

الف) رهان و گرویی می باشد: در بائری آپشن فرد برای شروع پیش بینی حساب اعتباری را تعیین و در اختیار کارگزار می گذارد. این گرویی در صورت پیش بینی اشتباه به طور کامل از دست می رود و بیشتر آن به فردی که پیش بینی صحیحی داشته، تعلق می گیرد و بقیه به کارگزار می رسد.

ب) برد و باخت می‌باشد: یعنی در طی یک شرط و تعهد کاربر، یا مالی را که آورده است از دست می‌دهد و یا اینکه سودی را علاوه بر سرمایه خود به دست می‌آورد؛ از این رو ماهیت برد و باختی در باینری آپشن وجود دارد.

دو معیار «لعب» و «آلات قمار» جای بررسی داشته و در ادامه به بررسی آنان پرداخته می‌شود.

۴-۱-۳. وجود لعب در فعالیت باینری آپشن

ممکن است تصور شود که در فعالیت باینری آپشن، لعب و بازی نیست، بلکه با تحلیل بنیادی و تکنیکی روی آمارها و داده‌های مختلف، آگاهانه دست به انتخاب و سرمایه‌گذاری زده می‌شود. علاوه بر آن تحلیل در این بازار مالی کار بسیار سخت و پیچیده‌ای است که برای آن ساعت‌ها آموزش و تحقیق صرف می‌شود. پس نه تنها این فعالیت‌ها ربوی و قمار نبوده بلکه معامله‌ای نوظهور می‌باشد.

در پاسخ باید گفت فرایند پیچیده فعالیت‌های باینری آپشن موجب اشتباه شده است؛ اما قاعده کلی قمار یعنی رهان و شرط در آن هست؛ زیرا سرمایه کاربر، در واقع همان گرو و رهان اوست که همراه با تعهد و شرط است و کل این گروهی در صورت عدم تحقق پیش بینی از حسابش به نفع برنده، برداشت می‌گردد.

اما اینکه این فعالیت نوعی تحلیل با محاسبات پیچیده اقتصادی می‌باشد، مشکل قماربودن آن را حل نمی‌کند؛ زیرا لعب به عملی اطلاق می‌شود که هدف عقلایی بر آن مترتب نباشد و نیازی به وسیله، آلت و یا حرکاتی خاص ندارد و فرقی بین شرط‌بندی در لعب به آلات غیرقماری یا قمار و شرط‌بندی بر پیش‌بینی مسابقات نیست؛ از این رو باینری آپشن حتی اگر مبتنی بر پیش‌بینی فنی باشد نیز در صورتی که دارای صفت مذکور یعنی غیرعقلایی بودن، باشد مصداق لعب قرار می‌گیرد؛ به بیان دیگر فعالیت باینری آپشن لعب است؛ چراکه برای تحقق لعب وجود هیچ‌گونه آلتی شرط نیست.

همچنین، ماهیت مسابقه و غلبه‌گری در این پیش‌بینی‌ها نیز وجود دارد. چراکه معامله‌گران در این بازار به سنجش قدرت پیش‌بینی یکدیگر پرداخته و مانند همه مسابقات که پایه آنها بر غلبه بر دیگری بوده، قصدشان غلبه بر دیگری است.

اگر بازی بودن باینری آپشن را نپذیریم، در برخی مصادیق قمار، بازی وجود ندارد؛ مانند ازالام که نص قرآن بر حرمت آن تصریح دارد (مائده: ۳ و ۹۰)؛ زیرا ازالام تنها تیرهایی برای قرعه‌کشی بودند که اغلب با آن قمار می‌شد و بر اساس قرعه برخی برنده و بقیه بازنده می‌شدند. پس لعب بودن در قماری بودن یک فعالیت شرط نیست.

در نتیجه تنها وجود شرط‌بندی، برد و باخت و رهان در قمار بودن یک فعالیت، کافی است که همگی در باینری آپشن وجود دارد.

۴،۱،۴. وجود آلت قمار در باینری آپشن

ممکن است گفته شود که قماری که مورد اتفاق نظر فقیهان از جهت حرمت تکلیفی و وضعی بوده قسم اول قمار یعنی لعب با آلات قمار همراه با رهان است. از آنجاکه باینری آپشن از جمله آلات قمار نبوده پس فعالیت باینری آپشن مصداق مسلم و اتفاقی قمار نمی‌باشد.

در پاسخ می‌گوییم، حرمت لعب به غیر آلات قمار با رهان، همانند لعب به آلات قمار با رهان حرام است؛ یعنی علاوه بر حرمت وضعی که اجماعی است، حرمت تکلیفی نیز دارد. حتی اگر به حرمت تکلیفی آن قائل نباشیم، باز حرمت وضعی و عدم امکان تصرف در مالی که فرد برنده شده باقی است.

از طرف دیگر اگر اثبات گردد که مصادیق جدیدی از انواع قمار به وجود آمده است ناچار ابزار متناسب با آن، حکم آلات قمار را خواهند داشت؛ هرچند در فضای مجازی باشد و این امری نیست که نیاز به استدلال و اثبات فقهی داشته باشد؛ زیرا آلات قمار در زمان‌ها و مکان‌های مختلف متفاوت بوده و هست؛ به بیان دیگر ضابطه در آلت قمار غلبه و کثرت استفاده از آن ابزار در قماربازی در زمان یا مکان خاص است (نجفی، ۱۴۰۴، ج ۲۲، ص ۱۰۹).

بنابراین سایت‌های باینری آپشن که بستری برای فعالیت‌های شرط‌بندی و قمار در فضای مجازی می‌باشند، از مصادیق جدید آلات قمار هستند. همچنین نرم‌افزارها، حساب کاربری، نمودارها، ابزارهای تحلیل تکنیکال، امکانات انتخاب انواع استراتژی‌های مختلف

برای انواع معاملات و مانند آن در حکم بستر، ابزار و آلات مجازی قمار می‌باشند و از یک نگاه نیز حکم قمارخانه مجازی را دارد.

نسخه‌های آزمایشی (Demo) باینری آپش، امکانی است که کارگزاران در اختیار متقاضیان قرار داده تا در فضای غیرواقعی با شیوه فعالیت‌های باینری آپشن آشنا گردند. البته کارکردن در حساب آزمایشی بسیار آسان‌تر از فضای واقعی است و این امر انگیزه فرد را برای شروع فعالیت در فضاهای واقعی افزایش می‌دهد.

با توجه به اینکه فعالیت در باینری آپشن مصداق شرط‌بندی با رهان و قمار بوده می‌توان سایت‌های باینری آپشن نیز در حکم آلت قمار دانست و فعالیت در این وبگاه‌ها حتی بدون شرط‌بندی حکم بازی با آلات قمار بدون رهان را داشته و جایز نیست. در نتیجه باینری آپشن یا مصداق قمار حرام بوده و یا مصداق رهان و بازی با آلت قمار است که طبق فتوای اغلب فقیهان حرام است و طبق نظر برخی از فقیهان تنها حرمت وضعی داشته و اموال به‌دست‌آمده به ملکیت فرد در نمی‌آید.

۴-۲. اکل مال به باطل بودن باینری آپشن

باطل در لغت چیزی است که فاسد و حکم آن ساقط است (فیومی، ۱۴۲۵ق، ج ۲، ص ۵۲). علاوه بر معنای لغوی فقیهان باطل را در سه معنای باطل شرعی و باطل عرفی و عقلی در نظر گرفته‌اند (هاشمی شاهرودی، ۱۴۲۳ق، ج ۲، ص ۲۸۱).

مقصود از باطل عرفی و عقلی امری است که دارای مفسده آشکار یا عمل غیرعقلی نزد عقلا باشد. باطل شرعی نیز امری است که مورد منع شرعی قرار گرفته باشد. بر این اساس اسلام در مورد مالکیت و تصرفات مالی ضابطه‌مند است؛ زیرا مالکیت رابطه‌ای اعتباری بین شخص (حقیقی و حقوقی) و مال به‌گونه‌ای است که حق تصرف و سلطه بر آن داشته و از نظر حقوقی بتواند مانع تصرف دیگران شود. این اعتبار مبتنی بر واقعیات زندگی اجتماعی و مصالح آن است؛ از این رو تنها از طرقی که وضع کرده است، صحیح می‌داند. این راه‌ها عبارت‌اند از:

۱. اسباب ابتدایی مالکیت و حق: عبارت از حیزات، تحجیر و احیاست.

۲. اسباب انتقالی مالکیت و حق: عبارت از اسباب قهری مانند ارث، ارتداد، خمس و زکات و اسباب ارادی معاملات و ایقاعات است؛ بنابراین در هر قرارداد تنها رضایت طرفین کافی نیست بلکه باید عادتاً منفعت عقلایی برای طرفین نیز داشته باشد. علاوه بر این باید از جهت شرعی نیز مورد تأیید بوده و گرنه معامله صحیح نیست؛ به‌طور مثال اگر دو نفر توافق کرده که در صورت برد در بازی کشتی، بازنده مالی را به برنده بدهد، این قرارداد باطل است؛ هرچند دارای منفعت شخصی و عقلایی تملیک مال برای یک طرف است، لکن این توافق هیچ منفعت عقلایی و مشروعی برای طرف مقابل ندارد؛ پس باطل است و چون عقد باطل است به طریق اولی شرط نیز باطل می‌شود؛ هرچند شرط دارای منفعت برای برنده باشد. نتیجه باطل بودن این است که در صورت برد یک طرف، هیچ تعهدی برای دیگری به وجود نمی‌آورد؛ پس انتقالی صورت نپذیرفته و مال باید به صاحبش مسترد گردد. در این صورت بطلان توافق تفاوتی ندارد که شرط در قرارداد شرط فعل و شرط نتیجه باشد. شرط نتیجه مثل صورتی که شرط کند در صورت باختن، فلان خانه به ملکیت برنده درآید. شرط فعل نیز به این صورت است که شرط کنند در صورت باختن، بازنده باید فلان خانه را به برنده تملیک کند. در هر دو صورت این توافق یا شرط دارای اثر شرعی یعنی انتقال مالکیت نیست (صفا، ۱۳۹۸، ص ۱۷۳).

در بائری آپشن دو امر باطل وجود دارد:

۱. از آن جهت که مصداق قمار است معامله فی مابین باطل می‌باشد و از آن جهت که ریسک بالایی دارد از نظر عقلاً امری باطل است.

۲. باطل است؛ زیرا فردی که مالی را به دست آورده (برنده) در مقابل چیزی را از دست نداده و تعهدی ندارد و به‌طور طبیعی فرد بازنده - اگر عاقل باشد - نسبت به این تعهد رضایت ندارد و اگر ابراز رضایت هم نماید یا ظاهری بوده و یا سفته‌ی و یا اینکه به امید کسب سود در قمارهای دیگر است که در هر صورت مصداق اکل مال به باطل بوده و شرعاً و عقلاً حرام می‌باشد.

۴-۳. غرر در باینری آپشن

اسلام برای سامان دادن معاملات مردم و جلوگیری از نزاع‌ها و اختلافات، تمام معاملات غرری را باطل می‌شمارد و اگر این غرر ناشی از خدعه و نیرنگ یکی از متعاملین یا هر دو باشد علاوه بر حکم وضعی بطلان، حکم تکلیفی حرمت نیز دارد (موسویان، ۱۳۹۱، ص ۱۵۵).

از قوانین عام فقه اسلام در بخش معاملات، ممنوعیت معاملات غرری است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با نهی از چنین معاملاتی در صدد تنظیم روابط معاملی بین انسان‌هاست و می‌خواهد آن گروه از معامله‌ها را که بر اثر خدعه، غفلت، جهالت یا هر عامل دیگری صفت غرری پیدا می‌کند و مال یکی از طرفین معامله یا هر دو را در معرض هلاکت و نابودی قرار می‌دهد، از دایره معامله‌های مجاز خارج و حکم به فساد آنها کند (همان، ص ۱۵۰). فقیهان شیعی و سنی برخی معاملات را به سبب غرر بودنشان باطل می‌دانند؛ البته مخاطره‌ای که منتهی به نزاع و اختلاف در معامله شود (شیخ انصاری، ۱۴۱۱ق، ج ۱، ص ۱۸۶). در غرر معیار برای میزان خطر عرف است؛ از این رو اگر خطر به حدی باشد که عرف اهمیت داده و از آن اجتناب کند موجب بطلان می‌گردد (موسویان، ۱۳۹۱، ص ۱۵۲).

به اعتقاد فقیهان معیار قضاوت درباره غرری بودن معامله عرف عقلانی است؛ اگر میزان خطر و احتمال خسارت به اندازه‌ای باشد که وقتی عرف متوجه شود ترتیب اثر ندهد، چنین مخاطره‌ای به حساب نمی‌آید و سبب فساد معامله نمی‌شود؛ اما اگر مخاطره به حدی باشد که عرف آن را بااهمیت بداند و از آن اجتناب کند، چنین مخاطره‌ای موجب بطلان معامله می‌شود (نراقی، ۱۴۱۷ق، ص ۹۴).

در نتیجه سه نوع قرارداد متصور است: قراردادهای صحیح (با مخاطره متعارف یا بدون مخاطره)، قراردادهای غرری (با مخاطره غیرمتعارف و غیرقابل چشم‌پوشی) و قراردادهای قماری (با بیشترین میزان مخاطره) (حکمت‌نیا و نظری علوم، ۱۳۹۶، ص ۲۳).

بر اساس مطالبی که در بخش اول موضوع‌شناسی باینری آپشن گفته شد، باینری آپشن فعالیتی است که روابط طرفین و سرنوشت معامله وابسته به شانس و تصادف است؛ به‌گونه‌ای که در صورت عدم تحقق پیش‌بینی کل سرمایه فرد از دست می‌رود؛ از این رو

عرف چنین خطری را به دلیل مخالفت با رویه عقلایی، هیچ‌گاه نخواهد پذیرفت و محکوم به بطلان است.

در نظرگاه فقیهان غرر از جهات گوناگونی ممکن است محقق شود که در کتب فقهی سه مورد برای آن ذکر شده است که در تمامی موارد مشاهده می‌شود که خطر موجود در بائتری آپشن بسیار بیشتر است؛ بنابراین حتی اگر قماری بودن بائتری آپشن را نپذیریم بر اساس میزان خطری که موجب غرری شدن یک معامله و عقد می‌گردد باید حکم غرری بودن آن را قبول نماییم.

۱,۳,۴. خطر عدم وجود کالا یا بهای آن در خارج

گاهی در معامله، کالا یا بهای آن به گونه‌ای است که احتمال می‌رود در عالم واقع اصلاً وجود نداشته باشد، در این صورت بائع یا مشتری مال خود را در مقابل عوضی داده که خطر فقدان آن وجود دارد. فقیهان مثال‌هایی چون فروش حمل حیوانی را که هنوز حامله نیست، برای این مورد آورده‌اند (نراقی، ۱۴۱۷ق، ص ۹۴).

با توجه به موارد فراوانی که در بازار بائتری آپشن دیده شده و کلاهبرداران با ساخت سایت‌های جعلی و نرم‌افزارهای ساختگی و با فریب مردم سرمایه آنان را جمع می‌کنند و برای مدتی نیز ممکن است سود بپردازند، اما بعد از مدتی اسم‌ورسم خودشان را از محیط اینترنت بر می‌دارند؛ به طوری که مال‌باخته، هیچ راهی برای استیفای حق خود ندارد و همه سرمایه خود را از دست می‌دهد که هشدار دولت‌ها را در پی داشته است. پس بی‌تردید این گونه معاملات مخاطره‌آمیز و در نتیجه غرری است.

۲,۳,۴. خطر عدم قدرت بر تسلیم کالا یا بهای آن

گاهی هر دو یا یکی از کالاها یا بهای آن به گونه‌ای است که قدرت بر تحویل و دریافت آن نیست، در نتیجه خرید و فروش و پرداخت عوض در مقابل آن، غرری است؛ مانند فروش حیوانی که فرار کرده، پرنده‌ای که از قفس پریده، ماهی‌ای که در آب‌های آزاد رها شده یا انگشتی که گم شده است (همان).

با توجه به مطالب قبلی باینری آپشن یک معامله غیرواقعی بوده و در آن نقل و انتقالی صورت نمی‌پذیرد و تنها پیش‌بینی و شرط‌بندی روی تغییر قیمت با خطر بالا و غرری است.

۳,۳,۴. خطر در شرایط پرداخت عوض

گاهی کالا یا بهای آن از حیث وجود و قدرت بر تحویل و ارزش مالی روشن است، اما خصوصیات و شرایط معامله به گونه‌ای است که پرداخت عوض در آن معامله با آن شرایط و خصوصیات خطرناک است؛ برای مثال فروش کالا به شرط اینکه هر زمان بائع یا مشتری بخواهد بتواند معامله را فسخ کند یا فروش کالا به شرط اینکه مشتری در هر زمان یا در هر مکانی، به هر وسیله‌ای خواست قیمت کالا را بپردازد، غرری است. چون همه این موارد به گونه‌ای به خطر در کالا یا بهای آن از حیث اصل وجود تزلزل در مالکیت و مقدار مالیت بر می‌گردد و مشمول ممنوعیت معاملات غرری است (امام خمینی، ۱۳۷۹، ص ۳۱۰). در باینری آپشن همه چیز بستگی به شانس دارد و خطر از دست دادن تمام سرمایه فرد زیاد بوده و این امر شبیه غرری بودن آن تشدید می‌گردد.

۴,۴. ضرر در باینری آپشن

ضرر در لغت به معنای زیان و فقر آمده است (فیومی، ۱۴۲۵ق، ج ۲، ص ۳۶۰). در روایات سختگیری در تجارت بر مردم، احتکار کالاهای سودمند، آزمندی، قراردادن شرایط و مواد تحمیلی در قراردادها از جمله از مصادیق ضرر عمومی شمرده شده است (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۳، ص ۱۵۸). این قاعده به این معناست که هیچ نوع ضرر و اضرار در اسلام مورد پذیرش و شرعی نیست. بر این اساس نه حکم تکلیفی یا وضعی ضرری در اسلام می‌باشد و نه موضوع ضرری مورد پذیرش است. در این صورت هرگاه بر جان، مال، حیثیت یا بر حقی از حقوق انسان مستقیم یا غیرمستقیم زیانی وارد شود که سبب سختی و مشکل بر فرد گردد به آن ضرر اطلاق می‌گردد. اضرار نیز به مفهوم واردآوردن ضرر بر دیگران است (صفا، ۱۳۹۸، ص ۱۸۱). شرع مقدس تنها معاملاتی را تأیید می‌کند که اصل آن، اطلاق آن یا شرایطش سبب ضرر و اضرار نشود. در غیر این صورت به وسیله ضابطه نفی ضرر یا به بطلان عقد حکم شده و یا با آوردن قیودی معامله را مقید به رعایت شرایطی می‌کند و در

جایی که ضرر از وجود شرایط ناشی شده باشد آن شرایط را الغا می‌کند (موسویان، ۱۳۹۱، ص ۹۷).

بر این اساس گرچه به مقتضای عموماتی چون «اوفوا بالعقود»، اصل لفظی صحت شرعی تمام معاملات عقلایی است، ولی به مقتضای قاعده لاضرر و لاضرار آن گروه از معاملات عقلایی که اصل معامله با یکی از اوصاف معامله یا نبود شرطی در معامله منتهی به ضرر دیگری شود، از نظر شرع حرام و ضمان‌آور است. به این جهت اسلام معامله یکی از شرکا بدون لحاظ حق شفعه، لزوم بیع غبنی بدون لحاظ خیار غبن برای مغبون و حق بهره‌برداری از مالکیت خصوصی با وارد کردن ضرر به دیگری را مجاز نمی‌داند (همان، ص ۱۱۶).

بر اساس مطالب پیش‌گفته، فعالیت‌های باینری آپشن از دو بعد فردی و اجتماعی مصداق قاعده لاضرر است:

۱. ضرر فردی: همان‌گونه که در بحث موضوع‌شناسی دیده شد، در باینری آپشن افراد در یک فعالیت غیرواقعی، پیش‌بینی و شرط‌بندی در روند قیمت‌ها می‌کنند. در صورت عدم تحقق پیش‌بینی که موارد آن در مجموع کم هم نیست افراد تمام سرمایه خود را از دست می‌دهند و با این کار زمینه‌ساز ضرر به خود یا دیگران می‌شوند؛ بنابراین از باب مقدمه حرام، حرام می‌باشد.

۲. ضرر اجتماعی: این ضررها از ابعاد مختلف اجتماعی - فرهنگی، سیاسی و اقتصادی - قابل بررسی است. از بعد فرهنگی رواج فعالیت‌های قماری موجب آسیب‌های اجتماعی رواج دشمنی و فساد در جامعه می‌گردد. از بعد اقتصادی نیز غیرواقعی بودن این معاملات و پررنگ شدن بخش غیرواقعی اقتصاد در این بازار آسیب‌های جدی دارد.

۵.۴. مصلحت و فعالیت باینری آپشن

فقیهان شیعه در ابواب گوناگون فقه از مصلحت سخن گفته‌اند؛ همانند مکاسب محرمه، بیع، حجر، وقف، جهاد، حدود و تعزیرات. به‌طور معمول، هر جا سخن از ولایت و تولی بر امر یا کسی در فقه مطرح شده، رعایت مصلحت یا عدم مفسده مورد تولی هم مطرح شده است (صرامی، ۱۳۸۳، ص ۸۳-۸۴).

امام خمینی علیه السلام با اشاره به همین نکته مهم به کارگزاران حکومت هشدار می‌دهد: مصلحت نظام، از امور مهمه‌ای است که گاهی غفلت از آن موجب شکست اسلام عزیز می‌گردد. مصلحت نظام و مردم از امور مهمه‌ای است که مقاومت در مقابل آن ممکن است اسلام پابرهنگان زمین را در زمان‌های دور و نزدیک زیر سؤال ببرد و اسلام آمریکایی مستکبرین و متکبرین را با پشتوانه میلیاردها دلار توسط ایادی داخل و خارج آنان پیروز گرداند (امام خمینی، ۱۳۸۶، ص ۱۷۶).

مصلحت به عنوان مبنا، مبدأ و موضوع احکام شرعی مأخوذ است؛ از این رو فقیه متکفل استنباط نمی‌تواند در استنباط خود بی‌توجه به عنصر مصلحت باشد و دو کارایی استقلالی و ابزاری دارد. در کارایی استقلالی مصلحت در کشف حکم شرعی و در اجرای حکم مکشوف در مقام تراحم مصالح و مفاسد کاربرد دارد. در کارایی ابزاری مصلحت، راهکاری است که شارع مقدس برای فهم اسناد شرعی ارائه داده است (علیدوست، ۱۳۸۷، ۳۵-۵۸).

با توجه به اینکه اولاً اموال، امانت الهی است و ثانیاً اموال، مایه قوام و سامان‌یابی اجتماع است، در تراحم منافع شخصی و اجتماعی، مصلحت در تأمین منافع اجتماعی است. البته باید توجه داشت تشخیص مصلحت در مقام تراحم با شرع است و از این رو باید بر اساس دلیل شرعی و اوامر و نواهی الهی تعیین گردد.

در بازار مالی نیز مصلحت نقش مهمی در تنظیم و هدایت بازارها در جهت منافع اجتماعی و جلوگیری از ضررهای اجتماعی دارد. از این جهت بازار مالی اولاً نمی‌تواند به انتظار کسب هر سودی معطل بماند و از طرف دیگر سرمایه‌گذاری و کسب سود در موارد مضر برای جامعه اسلامی مجاز نمی‌باشد.

۵. تخلف قانونی در فعالیت باینری آپشن

بر اساس ماده ۲۵۳ قانون مدنی «قمار و گروبنندی باطل و دعاوی راجعه به آن مسموع نخواهد بود. همین حکم در مورد کلیه تعهداتی که از معاملات نامشروع تولید شده باشد، جاری است».

طبق ماده ۷۰۵ الی ۷۱۱ قانون مجازات اسلامی قماربازی با هر وسیله‌ای جرم محسوب شده و برای آن مجازات در نظر گرفته شده است. «قماربازی با آلات و وسایل مخصوص

قماربازی با هر وسیله‌ای ممنوع و مرتکبین آن به یک تا شش ماه حبس و یا تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم و در صورت تظاهر به قماربازی به هر دو مجازات محکوم می‌شوند».

در ماده ۷۰۸ قانون مجازات اسلامی آمده است: «هر کس قمارخانه دایر کند یا مردم را برای قمار به آنجا دعوت نماید به شش ماه تا دو سال حبس و یا از سه میلیون تا دوازده میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شود».

البته از جهت حقوقی این مواد تصریح به قمار اینترنتی که بستر فعالیت باینری آپشن بوده و به دلایلی از جمله اصل قانونی بودن جرم و مجازات و عدم تفسیر موسع قوانین کیفری قابل تعمیم به قمار اینترنتی، شرط‌بندی‌های در حال گسترش در فضای مجازی و رفتارهای مرتبط با پیش‌بینی مسابقات ورزشی نیست (چگنی و موسوی، ۱۳۹۸، ص ۳۳۱).

البته در اطلاعیه مورخه ۱۳۹۰/۰۱/۱۶ بانک مرکزی کلیه فعالیت‌های اشخاص حقیقی و حقوقی بازار ارز خارجی، فرابورس و مانند آن ممنوع است. همچنین ماده ۳۳ و ۴۹ قانون بازار اوراق بهادار، باید کلیه فعالیت‌ها در بازارهای سرمایه با اخذ مجوز باشد و بدون مجوز ممنوع است. همچنین طبق فتوای مقام معظم رهبری و مراجع عظام تقلید تخلف از قوانین جمهوری اسلامی جایز نیست؛ از این رو تنظیم قوانین لازم جهت جلوگیری از فعالیت‌های قمار در فضای مجازی ضروری به نظر می‌رسد.

۶. حکم فقهی و حقوقی کارگزاری و سایت‌های باینری آپشن

همان‌گونه که اشاره گردید، کارگزاری و وبگاه‌های باینری آپشن در اصل، ایجاد زمینه و بستری برای تحقق باینری آپشن می‌کنند. به نظر می‌رسد این امر تحت قاعده اعانه بر اثم و عدوان قرار می‌گیرد.

«معاونت» و «اعانت»، از ریشه «عون» به معنی «یاری»، «دستگیری و پشتیبانی» است (ابن منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۵، ص ۴۸۴). در اصطلاح فقهی مراد از اعانه بر اثم، یاری کردن است بر گناه؛ یعنی گناهی که از مباشر صادر می‌شود و حال این معاونت با ایجاد همه مقدمات یا بعضی از مقدمات فعل حرامی است که شخص گناهکار انجام می‌دهد. آیات و روایات دال بر ممنوعیت کمک بر اثم و عدوان است. اثم شامل همه گناهان و مقدمات آن می‌گردد و عدوان دشمنی و ستمکاری آشکار است (بجنوردی، ۱۴۱۹ق، ص ۳۰۹).

از دیدگاه حضرت امام خمینی علیه السلام تهیه مقدمات و اسباب معصیت برای کسی است که قصد ارتکاب آن را دارد - چه تهیه اسباب برای رسیدن به هدف باشد یا نه، چه اثم در خارج تحقق یابد یا نه - اعانت بر اثم بوده و حرام است.

در فقه امامیه، بیع انگور جهت تهیه شراب اعانه بر اثم است و بنا بر احادیث معتبر فقهی، حرام و معامله آن باطل است. فقیهان نیز در صورتی که استفاده نامشروع شرط یا مبنای عقد مورد لحاظ طرفین معامله قرار گیرد حکم به بطلان معامله داده‌اند (شیخ انصاری، ۱۴۱۱ق، ج ۱، ص ۴۵).

برخی مصادیق آن در بیانات فقیهان در این مورد وجود دارد:

۱. اعلان خرید یا اجاره خانه یا زمین برای فعالیت‌های حرام مانند احداث قمارخانه، میخانه و مانند آن (امام خمینی، ۱۳۷۹، ص ۵۶۴).

۲. معاونت در معاملات حرام از طریق اجاره و اجیرشدن (نجفی، ۱۴۰۴ق، ج ۲۲، ص ۳۰۷).

۳. اجیرشدن برای حمل چیزهای حرام یا ساخت وسایل حرام یا حفظ و نگهداری آن یا ویرانی مسجد به قصد ضرر بر اسلام و مسلمین (ابن شعبه حرانی، ۱۳۸۰، ص ۹).

۴. معاونت بر گناه از طریق تولیداتی که تنها استفاده حرام دارد (شیخ انصاری، ۱۴۱۱ق، ج ۱، ص ۷).

البته معاونت تنها کمک عملی نبوده و حتی شامل کمک‌های فکری نیز می‌گردد (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۲، ص ۴۴۹).

در قانون نیز در موارد زیر اعانه بر اثم ممنوع است:

۱. تهیه وسایل ارتکاب جرم بنا به بند ۲ ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی؛
  ۲. تهیه مکان برای ارتکاب جرم بنا به ماده ۵۸۴ قانون مجازات اسلامی تعزیرات؛
  ۳. معاونت در جرم از طریق ساختن وسایل طبق ماده ۶۶۴ قانون مجازات اسلامی؛
  ۴. معاونت در ارائه طریق ارتکاب جرم طبق ماده ۷۰۸ قانون مجازات اسلامی.
- طراحی، ساخت و مدیریت سایت‌های باینری آپشن از جهات گوناگون مصداق اعانه بر اثم است:

۱. اجاره دادن مکان برای فعل حرام: در اصل بروکرها بستر و فضای مجازی در اختیار فعالیت‌های قمار باینری آپشن قرار می‌دهند تا در آن فضا اقدام به قمار و رهان حرام نمایند؛ از این رو مصداق اعانه بر اثم و حرام می‌باشد.

۲. صنعتی است که فقط استفاده حرام دارد: آنچه فساد محض بوده، حرام است و آموختن، عمل، آموزش و مزدستاندن بر آن حرام است (ابن شعبه حرانی، ۱۳۸۰، ص ۳۲۵). با توجه به اینکه باینری آپشن قمار یا رهان و حرام است، پس ساخت و مدیریت سایت‌های آن نیز حرام می‌باشد.

۳. تهیه وسایل ارتکاب جرم: ساخت و مدیریت سایت‌های باینری آپشن مصداق تهیه و در اختیار قرار دادن وسایل ارتکاب جرم در اختیار مجرم می‌باشد.

۴. ارائه طریق ارتکاب جرم: سایت‌های باینری آپشن با طراحی و تبلیغ این فعالیت‌های قمار و همچنین ارائه آموزش‌های مختلف برای کاربران، بسترهای لازم را برای قماربازی و قماربازها فراهم می‌کنند و در نتیجه از این طریق زمینه تحقق این جرم فراهم می‌شود. خلاصه مطلب اینکه فعالیت در باینری آپشن مصداق قمار یا رهان و حرام است، طراحی و مدیریت این سایت‌ها نیز از باب اعانه بر اثم حرام است. طبق قاعده فقهی «اذا حرم الله شیئا حرم ثمنه» دریافت هرگونه مبلغی بابت این فعالیت‌ها توسط مدیران سایت‌های باینری آپشن (Pay out)، جایز نمی‌باشد و طبق شرع و قانون حرام و غیرقانونی می‌باشد.

۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

باینری آپشن یک بازار جدید مالی مشتقه و یک روش برای کسب درآمد اینترنتی از طریق پیش‌بینی و ریسک است. اگر پیش‌بینی درست بود، نسبت به سرمایه‌گذاری انجام‌شده، سود به دست می‌آید، اما اگر پیش‌بینی اشتباه بود، کل سرمایه از دست می‌رود. در واقع هیچ تبدالی در باینری آپشن انجام نشده و تنها شرط‌بندی روی پیش‌بینی‌هاست؛ یعنی کارگزار پولی را از معامله‌گر دریافت کرده و به او اجازه و امکان پیش‌بینی افزایش و کاهش قیمت کالای پایه از قبیل سهام، طلا، فلزات و ارز را می‌دهد، در صورت تحقق پیش‌بینی، نرخ سود، به معامله‌گر پرداخته می‌شود و در صورت عدم تحقق پیش‌بینی‌ها معامله‌گر کل سرمایه خود را یکجا می‌بازد.

کارگزار واسطه بین انجام معامله است و معامله‌گران از طریق آنان در بازار فعالیت می‌کنند. اعتبار و سطح امنیت این کارگزاری‌ها بسته به مراجع و سازمان‌های بین‌المللی است که آنان را تأیید می‌کنند. انتخاب بروکراهایی که در هیچ سازمان و مراجع نظارتی بین‌المللی تأیید نشده و از هیچ قانون و مقرراتی پیروی نمی‌کنند، ریسک بالایی دارد.

از معیارهای قمار آنچه در فعالیت‌های باینری آپشن مسلم بود، رهان، گرو، برد و باخت می‌باشد؛ زیرا در باینری آپشن فرد برای شروع پیش‌بینی حساب اعتباری را تعیین و در اختیار بروکر می‌گذارد. همچنین در طی یک شرط و تعهد کاربر یا مالش را از دست داده و یا سودی علاوه بر سرمایه خود به دست می‌آورد؛ از این رو ماهیت برد و باختی در باینری آپشن وجود دارد؛ اما دو معیار «لعب» و «آلات قمار» جای بررسی داشت.

با توجه به اینکه لعب نیازی به وسیله و آلت خاص نداشته و تنها لازم بود هدف عقلایی بر آن مترتب نباشد، فعالیت باینری آپشن حتی اگر مبتنی بر پیش‌بینی فنی باشد نیز اگر دارای صفت مذکور یعنی غیرعقلایی باشد، مصداق لعب و قمار قرار می‌گیرد؛ همچنین سایت‌های باینری آپشن که وسیله‌ای برای انجام فعالیت‌های باینری آپشنی هستند آلت قمار بوده و احکام آن را نیز به دنبال دارد.

پس فعالیت باینری آپشن یا مصداق قمار حرام بوده و یا مصداق رهان است که طبق فتوای اغلب فقیهان حرام است و طبق نظر برخی از فقیهان تنها حرمت وضعی داشته و اموال به‌دست‌آمده به ملکیت فرد در نمی‌آید.

علاوه بر قمار، باینری آپشن مصداق اکل مال به باطل، غرر و ضرر منهی نیز می‌باشد؛ زیرا در باینری آپشن از نظر عقلایی و شرعی نفعی برای هر دو طرف نداشته و سود یک طرف متضمن زیان دیگری است. شخصی که تمام سرمایه‌اش را از دست داده، در مقابل هیچ چیزی به دست نمی‌آورد. همچنین روابط طرفین و سرنوشت معامله وابسته به شانس و تصادف است؛ به‌گونه‌ای که در صورت عدم تحقق پیش‌بینی کل سرمایه فرد از دست می‌رود؛ از این رو عرف چنین خطری را نپذیرفته و محکوم به بطلان است. در اصل معامله و مبادله‌ای در بین نیست؛ زیرا فردی که مالی را به دست آورده (برنده) در مقابل چیزی را از دست نداده و تعهدی ندارد و به‌طور طبیعی فرد بازنده - اگر عاقل باشد - نسبت به این تعهد رضایت ندارد و مصداق اکل مال به باطل بوده و شرعاً و عقلاً حرام می‌باشد.

بنا بر قاعده لاضرر نیز تنها آن گروه از معاملات عقلایی که اصل معامله یا یکی از اوصاف معامله یا نبود شرطی در معامله منتهی به ضرر دیگری شود، از نظر شرع حرام و ضمان‌آور است. ضررهای باینری آپشن به دسته فردی و اجتماعی تقسیم می‌شود. مصلحت نقش مهمی در تنظیم و هدایت بازارها در جهت منافع اجتماعی و جلوگیری از ضررهای اجتماعی دارد. بر این اساس، خروج ارز به واسطه معاملات بازار فارکس و باینری آپشن سبب مشکلات اقتصادی می‌شود. این فعالیت هرچند برای افراد معدودی منافع داشته باشد، اما زیان‌های اجتماعی فراوانی به دنبال دارد که به هیچ‌وجه با مصالح و منافع ملی هم‌راستا نیست؛ همچنین طراحی و مدیریت این وبگاه‌ها نیز از باب اعانه بر اثم حرام است.

منابع و مأخذ

* قرآن کریم.

۱. ابن شعبه حرانی، حسن؛ **تحف العقول**؛ ج ۲، قم: انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۸۰.
۲. ابن منظور، محمد؛ **لسان العرب**؛ ج ۵، چ ۳، بیروت: دار صادر، ۱۴۱۴ق.
۳. افشار، مهدی؛ «بررسی تطبیقی قمار در معاملات جدید با تأکید بر فعالیت باینری آپشن»؛ پایان‌نامه سطح ۳، قم: حوزه علمیه قم، ۱۳۹۹.
۴. امام خمینی، سیدروح‌الله؛ **کتاب البیع**؛ تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام، ۱۳۷۹.
۵. ———؛ **صحیفه نور**؛ ج ۲۰، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۶.
۶. بجنوردی، سیدمحمد؛ **قواعد الفقهیه**؛ قم: نشر الهادی، ۱۴۱۹ق.
۷. چگنی، مهدی و سیداحمد موسوی؛ «قماربازی در فضای مجازی از نظر حقوق کیفری»؛ فصلنامه مجلس و راهبرد، ش ۱۰۰، ۱۳۹۸.
۸. حاجی‌غیائی‌فرد، محمدحسین و هاشم نیکومرام؛ «آسیب‌شناسی مکانیزم انجام معاملات در بازار ارز جهانی (فارکس) و ارائه مدل پیشنهادی بازار متشکل ارزی مبتنی بر واقعیت اقتصادی کشور»؛ فصلنامه مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، س ۱۰، ش ۳۹، ۱۳۹۸.

۹. حکمت‌نیا، محمود و میثم نظری علوم؛ «واکاوی مفهوم مخاطره در قراردادها با تأکید بر مفاهیم قمار و غرر»؛ پژوهشنامه حقوق اسلامی، س ۱۸، ش ۳، ۱۳۹۶.
۱۰. شیخ انصاری، مرتضی؛ المكاسب المحرمه و البيع و الخيارات؛ ج ۱، قم: منشورات دارالذخائر، ۱۴۱۱ق.
۱۱. شهید ثانی، زین‌الدین؛ الروضة البهية فی شرح اللمعة الدمشقية (کلانتر)؛ ج ۳، قم: کتاب‌فروشی داوری، ۱۴۱۰ق.
۱۲. صفا، احمدرضا؛ «تحلیل نظام مالی در اقتصاد متعارف و ضوابط نظام مالی اسلام»؛ رساله دکتری، تهران: دانشگاه عدالت، ۱۳۹۸.
۱۳. _____؛ «بررسی فقهی قراردادهای آتی، اختیار معامله و فروش استقراضی»؛ پایان‌نامه سطح ۳، قم: حوزه علمیه قم، ۱۳۹۱.
۱۴. صرامی، سیف‌الله؛ «درآمدی بر جایگاه مصلحت در فقه»؛ مجله قبسات، دوره ۹، ش ۳۲، قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۳.
۱۵. طیبی، کامیل، معینی، شهرام و زهرا زمانی؛ «مدلسازی اجتناب‌ناپذیری زیان اکثریت معامله گران در بازار فارکس»؛ تحقیقات مدل‌سازی اقتصادی، س ۳، ش ۱۱، ۱۳۹۱.
۱۶. طریحی، فخرالدین؛ مجمع البحرين؛ ج ۳، تهران: کتاب‌فروشی مرتضوی، ۱۴۱۶ق.
۱۷. علیدوست، ابوالقاسم؛ «مصلحت در فقه امامیه»؛ مجله فقه و حقوق، ش ۱۸، ۱۳۸۷.
۱۸. فاضل لنکرانی، محمد؛ القواعد الفقهیه؛ قم: نشر مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم‌السلام، ۱۳۹۲.
۱۹. فیومی، احمد؛ المصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر للرافعی؛ ج ۲، قم: منشورات دار الرضی، ۱۴۲۵ق.
۲۰. کرکی، علی؛ جامع المقاصد فی شرح القواعد؛ ج ۴، ج ۲، قم: مؤسسه آل‌البتیت علیهم‌السلام، ۱۴۱۴ق.
۲۱. محقق اردبیلی، احمد؛ مجمع الفائدة و البرهان فی شرح إرشاد الأذهان؛ قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۰۳ق.
۲۲. معصومی‌نیا، غلامعلی؛ ابزارهای مشتقه بررسی فقهی و اقتصادی؛ تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۷.
۲۳. موسویان، سیدعباس؛ بازار سرمایه اسلامی (۱)؛ تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۱.

٢٤. نجفی، محمدحسن؛ جواهر الکلام فی شرح شرائع الإسلام؛ ج ٢٢، ج ٧، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ١٤٠٤ق.
٢٥. نراقی، احمد؛ عوائد الایام؛ قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ١٤١٧ق.
٢٦. _____؛ مستند الشیعة فی أحكام الشریعة؛ ج ١٤، بیروت: مؤسسه آل البيت للدراس، ١٤١٥ق.
٢٧. نوری، میرزاحسین؛ مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل؛ ج ١٣، بیروت: مؤسسه آل البيت للدراس، ١٤٠٨ق.
٢٨. هاشمی شاهرودی، سید محمود و جمعی از پژوهشگران؛ قراءات فقهیه معاصر؛ ج ٢، قم: مؤسسه دائرةالمعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت للدراس، ١٤٢٣ق.
29. Hermans, D. & Alessio M Paces; **Regulation of Banking and Financial Markets**; Encyclopedia of Law and Economics: Regulation and Economics, 2nd Edition, A.M. Paces and R.J. Van den Bergh, eds., Elgar, 2017.
30. **Merriam Webster dictionary**; (merriam-webster.com/dictionary/binary).
31. (SEC); **Securities and Exchange Commission**; (<https://www.investor.gov>).
32. <https://bookauthority.org/books/new-binary-options-ebooks>.
33. <https://www.bestfxbrokers.com>.
34. <https://www.top10binary.com>.
35. <https://www.tradingpedia.com>.